

A. PRIPOROČEN OKVIR ZA PRESOJO PROSILCEV S PSIHOLOŠKEGA VIDIKA

V naslednjem besedilu so opisane posamezne točke, ki bi morale biti zajete v psihološkem poročilu. Priprava kakovostnega poročila predstavlja visoke zahteve za pristojnega psihologa, saj mora posamezne delne ugotovitve, pridobljene s pomočjo konkretnih metod in tehnik, združiti v smiselno celoto, ki na holističen način povzema osebnost prosilcev in njihove starševske kompetence. V nadaljevanju so opisane prednostne psihološke diagnostične metode.

Psihološko poročilo mora vsebovati:

1. **Seznam in kratek opis uporabljenih metod** – metode morajo ustrezati kriterijem kakovostnega psihodiagnostičnega orodja, morajo biti dostopne, priznane s strani strokovne javnosti, veljavne, zanesljive, ponovljive, aktualne in standardizirane za dano populacijo.
2. **Osnovni podatki o prosilcih – osebna in družinska anamneza**
 - a. Opis staršev in drugih pomembnih oseb iz otroštva prosilcev
 - b. Refleksija o lastnem otroštvu in modelih vzgoje
 - c. Vrednote, posredovane s strani primarne družine
 - d. Socialne interakcije v družini prosilca
 - e. Opis postopka osamosvajanja od staršev
 - f. Posebni dogodki (selitev, izguba zaposlitve, bolezni, nesreče, samomori, smrt v družini itd.)
 - g. Strategija obvladovanja čustev, stresa in konfliktov
 - h. Strategija obvladovanja nezmožnosti imeti otroke in drugih morebitnih izgub v življenju
 - i. Zgodovina para
 - j. Razdelitev in fleksibilnost vlog
 - k. Predstava prilagajanja na spremembe v družini po posvojitvi
3. **Specifični vidiki, povezani z uspešno posvojitvijo**
 - a. **Starševske veščine prosilcev**
 - Opis lastnih razvojnih sposobnosti, drž in izkušenj
 - Refleksija o vrlih in slabostih na področju starševskih veščin
 - Fleksibilna drža do starševstva
 - Občutljivost in sposobnost odzivanja na otrokove potrebe
 - Sposobnost gledanja s perspektive otroka (mentalizacija)
 - Kakovostno znanje o razvojnih potrebah otroka in posledicah njihovega zanemarjanja (poročila o pripravah prosilcev, v kolikor so na voljo)
 - Ocena tveganja za zlorabo otrok ali slabo ravnanje
 - Toleranca frustracije in sposobnost postavljanja pravil za otroke
 - Odprtost do zgodovine otroka in sposobnost spremljanja otroka pri soočanju z izgubami
 - Kulturna občutljivost
 - b. **Osebnostne lastnosti prosilcev**
 - Izključitev psihopatologije
 - Delovanje in struktura osebnosti
 - Odprtost do novih izkušenj
 - Fleksibilnost glede pričakovanj, ki jih imata do otroka
 - Stopnja čustvene stabilnosti in osebnostne zrelosti

- Sposobnost in volja odložiti zadovoljitev lastnih čustvenih potreb ter odzvati se na zahtevne potrebe otroka, obenem pa sposobnost prositi za strokovno pomoč, ko je ta potrebna

c. Drža prosilcev v zvezi s posvojitvijo

- Čas, v kolikšnem se prosilca ukvarjata s temo posvojitve
- Motivacija prosilcev za posvojitev
- Stopnja strinjanja glede motivacije za posvojitev med partnerjema
- Izključitev disfunkcionalnih motivov za posvojitev

4. Nazoren opis prosilcev, njunih lastnosti, posebnosti in prevladujočih vedenjskih nagibov, prostočasnih aktivnosti in hobijev

Izven okvirja specifičnih vidikov, ki so dokazljivo povezani z uspešno posvojitvijo, nujno potrebujemo tudi kakovosten in nazoren opis osebnosti prosilcev z najrazličnejših zornih kotov. Opis vseh mogočih lastnosti prosilcev, ki niso nujno povezane s sposobnostjo skrbeti za otroka, je nujen zlasti za čim boljše usklajevanje otroka s prosilci.

5. Eksplicitne meritve in izjava glede nagnjenja k socialni zaželenosti

Nagnjenost pokazati se v čim boljši luči je v tovrstnih preiskovalnih postopkih povsem razumljiva. Vendar je nujno, da preiskujoči psiholog upošteva stopnjo socialne zaželenosti, in to bodisi z uporabo ustreznih osebnostnih vprašalnikov, ki imajo specifične, t. i. validacijske lestvice, bodisi z uporabo metode, ki se posveča izrecno ugotavljanju pozitivnega popačenja realnosti, ali s pomočjo projekcijskih tehnik.

6. Otrok v družini

V kolikor je v družini otrok, je nepogrešljiv del psihološke ocene prosilcev tudi ugotavljanje njegovega stališča v zvezi z namenom staršev za posvojitev in morebitnih tveganj, ki izvirajo iz posvojitve, ob upoštevanju starosti otroka. V primeru, da je v družini otrok, je treba opisati njegove morebitne posebnosti in potrebe.

7. Zaključek in priporočila, vključno z morebitnimi omejitvami prosilcev

Konkretna izjava psihologa, ali priporoča uvrstitev prosilcev v evidenco prosilcev, primernih za posvojitev otroka iz tujine, katere prednosti prosilcev je identificiral in kakšne so njune morebitne omejitve. Dobrodošla so tudi priporočila glede potreb otroka, ki bi jih prosilca še zlasti lahko izpolnjevala.

Priporočene tehnike in metode:

Psihološka ocena mora obvezno temeljiti na kombinaciji različnih tehnik in metod.

Klinične metode (opazovanje, pogovor) so lahko usmerjene na vse zgoraj navedene točke, zlasti pa na opis življenjske zgodovine, zgodovine para in vedenje v odnosih.

Standardizirani osebnostni vprašalniki: priporočamo uporabo vprašalnika MMPI-2 (Minnesota Multiphasic Personality Inventory), ki omogoča ugotavljanje osebnostnih lastnosti prosilcev (delovanje osebnosti, tveganje psihopatologije) ter njihovega starševskega potenciala (prednosti in slabosti). Prav tako vsebuje validacijske lestvice, ki jih je mogoče uporabiti za refleksijo o nagnjenju k poudarjanju pozitivne samopredstavitve. Seveda je mogoča tudi uporaba drugih vprašalnikov, ki imajo ustrezno psihometrično kakovost (npr. PSSI). V primeru uporabe metod brez validacijskih lestvic, npr. NEO pet faktorjev modela osebnosti (NEO Five-Faktor inventory), je treba oceno dopolniti z validacijsko metodo ali projekcijsko tehniko.

Pri točki Specifični vidiki, povezani z uspešno posvojitvijo, priporočamo npr. uporabo metode PSI-4 (Parenting Stress Index, 4th Edition) ali CAPI (Child Abuse Potential Inventory), ki se posvečata prednostim in potencialnim tveganjem starševstva. Tudi tukaj je mogoča uporaba drugih metod, ki obravnavajo ustrezne konstrukte (starševske prednosti in slabosti, starševska kapaciteta, tveganja za slabo ravnanje z otroki itd.).

Projekcijske tehnike: uporaba slednjih ni obvezna, vendar lahko nudijo zanimive podatke kot dopolnitev ocene, zlasti v primeru odsotnosti validacijskih lestvic ali prisotnosti drugega tveganja, ki izhaja iz nagnjenja k pozitivni samopredstavitvi. Metodi, kot sta ROR in TAT, omogočata opis osebnosti, tveganja psihopatologije in starševskih prednosti in slabosti. Za opis lastne čustvene vezi in na splošno sposobnosti vzpostavljanja odnosov, priporočamo projekcijsko metodo APP (Adult Attachment Projective Picture System).

Predpostavlja se, da se bo omenjeni sklop metod uporabljal dinamično. To pomeni, da priporočen sklop metod omogoča ugotavljanje osnovne naravnosti na področju ustreznih osebnostnih in starševskih področij po posvojitvi.

B. PRIPOROČEN OKVIR ZA PRESOJO PROSILCEV S SOCIALNEGA VIDIKA

Naslednje točke predstavljajo osnovo opisa prosilcev in njihovega ozadja s socialnega vidika. Z njihovo pomočjo dobimo boljšo predstavo o prosilcih, s katerimi nismo v stiku, obenem pa nam omogočajo boljše usklajevanje z otrokom glede na njegovo konkretno osebnostno naravnost in potrebe.

1. Opis metod, uporabljenih za socialno oceno
2. Osnovni podatki o prosilcih (ime, datum rojstva, naslov)
3. Dosežena izobrazba in navedba smeri
4. Bivanje v tujini, ki je bilo daljše od treh mesecev (država, namen poti). V primeru bivanja v tujini, daljšega od treh mesecev (po 15. letu starosti prosilca), je potrebno priložiti izpis iz kazenske evidence ali drugo ustrezno potrdilo iz dane države.
5. Zaposlitev:
 - Trenutna zaposlitev, delovna doba
 - Na kratko o prejšnjih zaposlitvah
 - Porodniški/starševski dopust, ki je zakonsko predviden, in druge možnosti, kako lahko starš ostane oziroma želi ostati z otrokom doma
6. Aktualno zakonsko/ partnersko življenje: datum poroke, trajanje partnerstva. Morebitne pretekle zakonske zveze.
7. Versko prepričanje
8. Otroci, ki odraščajo v družini:
 - Število otrok
 - Lastni otroci: ime, leto rojstva, morebitne posebne potrebe, vključenost v šolo
 - Sprejeti otroci: ime, leto rojstva, datum sprejema v družino (vselitve), potek posvojitve otroka po prihodu v družino, morebitne posebne potrebe, vključenost v šolo
 - Naravnost in priprava otrok na sprejem novega sorojenca
9. Prostočasne aktivnosti: kako družina preživlja vikende, dopuste, večere
10. Odnosi do širšega okolja:
 - Sorodniki in prijatelji (kdo so, kako se srečujejo, kakšno je njihovo stališče v povezavi z načrtovano posvojitvijo)
 - Skupnost v okolici
11. Opis stanovanja in njegove primernosti za otroka:
 - Velikost stanovanja ali hiše, dvorišče oz. vrt
 - Prostorski načrti za prihodnost glede na otroka/otroke
 - Mesto/vas, infrastruktura, dostopnost storitev
12. Finančno ozadje: dohodki, izdatki, dolgovi, načrti itd.
13. Zaključek in splošni vtis ocenjevalca